

KEÇİÖREN CAFERİLERİNDE ÖLÜM ADETLERİ VE UYGULAMALARI

Ali ALBAYRAK*

Özet

Ölüm insan hayatının önemli geçiş dönemlerinden birini teşkil etmektedir. Bu önemli geçiş döneminde de hemen hemen her toplumda birtakım adet ve uygulamalar bulunmaktadır. Bütün Anadolu'da olduğu gibi Caferilerde de ölümle ilgili olarak bazı adet ve uygulamalara rastlanmaktadır. Caferilerin ölüm öncesi, ölüm anı ve ölüm sonrası adetlerini konu edinen bu çalışmanın araştırma evreni Ankara Keçiören, örnekleme de ilçede oturan Caferilerdir. Buradaki Caferiler Azeri kökenli olup, Keçiören'e Kars'tan göç etmişlerdir.

Caferilerin ölü için yerine getirdikleri merasimler ve bunların yapıldığı günler eski Türklerin uygulamalarıyla da paralellik arz ettiği söylenebilir. Türkler asırlar boyunca farklı dinleri benimsemelerine rağmen eski Türk dini gelenekleri bütün Türklerin manevi hayatlarına derin izler bırakmıştır. Keçiören'de yaşayan Caferiler üzerinde de bu etki kendini göstermektedir.

THE DEATH CUSTOMS AND APPLICATIONS AT THE KEÇİÖREN CAFERİS

Abstract

The death constitutes one important period of peoples life. There are a few customs and applications almost in every society in this important period. The Caferis have some customs and applications about the death like it is seen in Anatolien. The subject of this investigation is antemortem, the moment of death, the later of death at the Caferis. The place of investigation is Ankara, Keçiören. The Caferis in this investigation live in that district. These Caferis are from the source of Azeri and they migrated from Kars to Keçiören.

It can be said the Caferi's ceremonies and the days in this ceremonies made, are made for the deads are similar to old turkish applications. Although the turkish had appropriated to different religion a long the ages, the old turkische religious tradition effected all the moralishe life of Turks. This effect can be seen too at the Caferis that live in Keçiören.

Keywords: Society, Caferis, death, Keçiören, later of death, Azeri, religion, Turks.

Giriş

Ölüm insan hayatının önemli geçiş dönemlerinden birini teşkil etmektedir. Bu önemli geçiş döneminde de hemen hemen her toplumda birtakım adet ve uygulamalar bulunmaktadır. Genel olarak bu adet ve uygulamaların amacı insanın yeni durumunu kutsamak, onu geçiş sırasında yoğunlaştığına inanılan tehlikelerden ve bu tehlikelerin zararlı etkilerinden korumaktır. Biyolojik olarak bedenin yaşama gücünü kaybetmesi olarak ifade edilen ölüm, dini ve kültürel adet ve uygulamalar halinde dini-sosyal bir olay olarak karşımıza çıkmaktadır.¹ Ölüm, insanlar için ibret ve ders çıkarma olayı olarak değerlendirilmekle birlikte, ölen kişi için son görevlerini yerine getirme konusunda birtakım sorumluluklar da yüklemekte, bireysel ve toplumsal yaptırımlara yol açabilmektedir. Bundan dolayı da ölüm, sadece bireysel bir olay olarak değil toplumsal bir olay olarak da inceleme konusu yapılabilmektedir. Çünkü ölüm hem bireylerin hem de toplumların sosyal hayatlarında bazı yankıların uyanmasına neden olabilmektedir.²

Anadolu insanının hayatında geleneklerin çok önemli bir yeri vardır. Toplumun günlük hayatını oluşturan, ona öz ve biçim kazandıran ana davranış kalıplarının temelinde adet ve uygulamalar yatmaktadır. Söz konusu bu uygulamalar bazen yöreden yöreye farklılık, bazen de benzerlikler göstermektedir. Hayatın önemli geçiş dönemlerinden olan doğum ve evlenmede olduğu gibi ölüm çevresinde de birçok inanma, adet, tören, ayin gibi kalıp davranışlar kümelenmektedir. Mezhebi ne olursa olsun bütün Anadolu'da olduğu gibi Caferilerde de ölümle ilgili olarak bazı adet ve uygulamalara rastlanmaktadır. İnsanlar bazen dini kaygılarla bazen de sosyal yaptırımlarla cenazeleriyle ilgili birtakım tutumlar sergilemektedirler. Ölüm çevresinde kümelenen ve ölüyle toplum üyelerini kuşatan bu adetler, törenler başlıca iki grupta toplanmaktadır. Defin öncesi ve defin sonrası şeklinde oluşan bu gelenekler dizisi kısaca aşağıda açıklanmaktadır.

Konu, Yöntem ve Problem

Caferilerin ölüm öncesi, ölüm anı ve ölüm sonrası adetlerini konu edinen bu çalışmanın araştırma evreni Ankara Keçiören, örnekleme de ilçede oturan Caferilerdir. Buradaki Caferiler Azeri kökenli olup, Keçiören'e Kars'tan göç etmişlerdir. Bilindiği gibi Caferilik mezhebinin bir diğer adı da İmamiyye'dir. İmamiyye, Hz. Peygamber'in ölümünden sonra Hz. Ali'yi, onun çocuklarını ve torunlarını hem Allah'ın emri hem de peygamberin

• Dr. Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, e-posta: alialbayrak68@gmail.com

¹ Ünver Günay, *Erzurum ve Çevre Köylerinde Dini Hayat*, İstanbul, 1999, s. 203.

² Y. Mustafa Keskin, "Sarısaltık Ocağına Bağlı Alevilerde Ölüm İle İlgili İnanç ve Ritueller", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 15, Kayseri, 2003, s. 115.

taini ve vasiyeti ile meşru imam olarak kabul ederek on iki imama inanmayı iman esaslarından sayanların mezhebidir.³ Bu mezhebin fıkhını ve akaidini hazırlayan kişi Cafer-i Sadık olduğu için Caferiyye de denilmektedir.⁴

Keçiören'deki Caferilerin konuyla ilgili uygulamaları, katılarak gözlem ve bire bir görüşmeler sonucunda tespit edilmiştir. Konunun araştırmacısı bütün cenaze işlemlerine bizzat katılmış, ölen kişinin arkasından verilen yemekte ve ölü için yapılan çeşitli duaların ve törenlerin yapıldığı yerlerde bulunmuştur. Görüşmeler sırasında önceden hazırlanmış herhangi bir soru formu kullanılmamış, yapılandırılmamış mülakat tekniği uygulanmıştır. Görüşmeler sırasında sorulara verilen cevaplar araştırmacı tarafından not edilmiş, daha sonra raporlaştırılmıştır.

Söz konusu adetlerin ve bu adetlerle ilgili tutum ve davranışların neler olduğunun tespit edilmesi ve bu adetlerin tarihi arka planının neler olduğunun ortaya çıkartılması da çalışmanın amacını oluşturmaktadır. "Caferilerin ölüm ile ilgili adetlerinde din ve kültürün rolü nedir?" sorusu da çalışmanın ana problemini teşkil etmektedir.

1- Caferilerde Ölüm Adetleri

1.1. Defin Öncesi

Caferilere göre ölmek üzere olan bir kişinin yanında gusül abdesti olmadan bulunmak caiz değildir. Çünkü bu esnada melek Azrail görevini yapacaktır ve abdestsiz olmak meleğe saygısızlık olarak yorumlanmaktadır. Ölmek üzere olan kişiye Allah'ın birliğine, Hz. Muhammed'in peygamberliğine, Hz. Ali'nin velayetine ve on iki imamın imametine olan imanını hatırlaması telkin edilir. Ölüm halinde olan kişinin başında Kur'an'dan Yasin, Saffat ve Ahzab sureleri okunur. Eğer bu kişi dindar bir insan ise Hz. Ali'nin ona görüneceğine inanılır. O esnada ne kadar insan ölürse ölsün hepsinin ayrı ayrı Hz. Ali'yi görecekleri kabul edilir ve bu durum Allah'ın bir hikmeti olarak değerlendirilir.

Ölüm gerçekleşince (*Caferiler bunu cenaze düştü diye de tabir ederler*) cenaze kible yönüne hafif sağa yatırılır. Ağız kapatılır, çenesi bağlanır, gözleri yumulur, elleri ayakları uzatılır, üzerine bir örtü örtülür. Eğer gece ise ölünün yanında ışık yakılır. Caferilere göre onu yıkamak, kefenlemek ve namazını kılıp gömmek her mükellef için farzdır. Bu görevleri bazıları

³ E. Ruhi Fırlalı, *Çağımızda İtikad: İslam Mezhepleri*, İstanbul, 1990, s. 140; Ali Albayrak, "Caferilerde Dini ve Sosyal Hayat (Ankara Keçiören örneği)", (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara, 2006, s. 52-53.

⁴ Neşet Çağatay, *İslam Tarihi*, Ankara, 1993, s. 431; Hayreddin Karaman, "Caferiyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. VII, İstanbul, 1993, s. 4.

yapınca diğerleri üzerinden de sorumluluk kalkar. Yıkama işlemine taharet aldırarak başlanır. Sonra cünüplük guslü gibi bir gusül aldırılır. Cenazeye üç defa gusül aldirmek farzdır. Birincisi sidr⁵ ile karışık suyla, ikincisi kâfur⁶ ile karışık suyla, üçüncüsü normal çeşme suyu ile yapılır. Sidr ve kâfur toz ve yaprak halinde İran'dan getirilmektedir. Yıkama işi tasla yapılır, önce sağ omuzdan başlanır, sonra sol omuzla devam edilir. Cenaze yıkandıktan sonra eğer mümkünse, Kerbela'dan getirilen bir miktar toprakla kâfur karıştırılarak ölünün çeşitli yerlerine sürülür. Cenazeyi genellikle ahund⁷ yıkamakla beraber bu işten anlayan bir başkası da yıkayabilir. Ancak yıkama işlemini mutlaka işi bilen bir Caferinin yapması gerekir. Cenazeye el değerse “*gusl-ü mess-i meyyit (ölüye dokunma guslü)*” farz olur. Ölüye dokunma guslü cünüplükten temizlenme guslü gibidir. Ancak cenaze eldivenle yıkandığında ve üç kere yıkandığında dokunulsa da artık gusül gerekmez. Kadın cenazeyi kadın yıkar. Fakat mecburi durumlarda kadının oğlu veya kocası yıkayabilir.

Kefen, “izar”, “kamis” ve “lifafe” olmak üzere üç parçadan oluşur. Kefenleme işi iki türlü yapılır. Birincisi normal kefen ile ikincisi ise cevşenli kefen iledir. Normal kefen doğrudan beden üzerine giydirilirken cevşenli kefen başka bir kefen üzerine sarılmaktadır. Cevşenli kefenin kabir azabını durduracağı kabul edilir. Cenazenin sağ ve sol koltuğunun altına 20–25 cm. boyunda söğüt dalları konulur. Sağ tarafa konulan dal üzerine kelime-i tevhid, sol tarafa konulan dal üzerine de kelime-i şahadet ile birlikte “Aliyyun veliyullah” ibaresi yazılır. Dallar sağ koltuğa kefenin içinden, sol koltuğa ise dışından konulur. Söğüt geç kuruduğu ve kuruyuncaya kadar Allah'ı zikredeceğine inanıldığı için tercih edilir. Ağacın bu zikirleri nedeniyle kabir azabının olmayacağına inanılır. Yaralı ölülerin kefen lekelenmesin diye yarasının üzeri bantla sarılır. Şehit olanlar yıkanmadan kanlarıyla gömülür. Eğer ölen kimsenin vücudu yıkanmayacak durumda parçalanmış veya vücuttan sadece bir parça varsa, yıkanmadan toprakla teyemmüm ettirilir.

Cenaze namazı bir dua olarak kabul edildiği için abdest ve gusül şart değildir. Ayakta ve ayakkabı ile kılınabilir. Açıkta beş tekbir alınır ve her tekbirden sonra dua okunur. Cenaze namazını ahund kıldırır. Eğer ahund yoksa ya ahundun olduğu yere cenaze götürülür ya da ahund cenazenin yanına getirilir. Bunlardan hiçbiri mümkün olmazsa bilen biri kitaptan okuyarak namazı kıldırabilir. Kadınlar da cenaze namazını ayrı saf tutarak

⁵ Sidr: Arabistan kirazları. Ferit Develioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Ya. Haz. A. Sami Güneçal, Ankara, 2001, s. 951.

⁶ Kâfur: “Uzak Doğuda yetişir bir çeşit taflandan elde edilen ve hekimlikte kullanılan, beyaz ve yarı saydam, kolaylıkla parçalanmış ıtırı kuvvetli bir madde.” F. Develioğlu, a. g. e., s. 481.

⁷ Ahund: Caferilerin camilerinde namaz kıldırma ve diğer dini hizmetleri yerine getiren din adamı.

cemaatle kılabilirler. Sıkıntılı durumlar göz önünde bulundurularak Caferi camilerinde devamlı çalışan morglar bulunmaktadır. Beklenmesi gereken durumlarda cenazeler buralarda muhafaza edilmektedir.

Keçiören'deki Caferiler cenazelerini Cebeci'deki Karşıyaka mezarlığına defnetmektedirler. Cenaze kadınsa göğüs, erkekse göbek hizasında mezar kazılır. Cenaze mutlaka Müslüman mezarlığına gömülmelidir, gayr-i müslimlerin mezarlığına defin caiz değildir. Cenazeye saygıdan dolayı üzerine toprak dökülmesini önlemek amacıyla mezarın üstüne beton bir blok konulur. Baba adı kullanılarak birincisi mezara konulunca, ikincisi de mezara gömülünce olmak üzere iki defa "talkın" verilir. Birinci talkında, cenaze erkekse mezarın içinde bir kişi cenazeyi hafifçe sallar. Cenaze kadınsa bu işi mezarın içerisindeki bir yakını yerine getirir. Ancak bu sırada orada bulunanların mezarın içerisini görmemeleri için dört kişi mezarın üstünde battaniye tutar. Cenazenin mezara konunca ruhunun geri geldiğine ve ikinci talkında ölen kişinin bunu duyduğuna, kalkmak isteyince de ölenin kendisinin olduğunu anladığına inanılır. Son olarak Kur'an okunur, dua ve Fatiha'dan sonra mezarlıktan dönlür. Erkekler geldikten sonra kadınlar da ahundla birlikte mezarlığa giderler.

Caferilere göre gömme işleminde üzerinde durulması gereken önemli bir durum vardır. Kocası Müslüman olan hamile bir gayr-i müslim kadın ölmüşse mezara ters konulmalıdır. Böylece İslam fitratı üzere yaratılan kadının karnındaki çocuğun yüzü kibleye döndürülmüş olur.

1.2. Defin Sonrası

Caferiler defin işi bittikten sonra toplu halde camiye gelirler. Dua edilir, Fatiha okunur. Sonra ölü yakınları tarafından hazırlanan yemek yenir. Yemekte et, üzümlü pilav (kişmiş) ve helva verilir. Buna "ihsan" adı verilir. Yemekten sonra herkes cenaze sahiplerinin masraflarını bölüşme adına bir miktar para verir. Eğer ölen kişi fakir biri ise para işinde yemeğe gelenler hayli cömert davranırlar. Buna "yas parası" denir. Aynı günün akşamı da yemek verilir. Bu yemekler üçüne hatta ölü yakınlarının maddi durumuna göre yedisine kadar devam eder. Ancak üçüne kadar erkekler camide bulunur. Ahund camilerin hemen bitişiğinde bulunan ve "hüseyniye" adı verilen bölümlerde üç gün oturur ve her gelene Fatiha verir. Yani ölen kişinin ruhuna başışlanmak üzere Fatiha okunur. Yedisine kadar da ölü sahibinin evinde daha az sayıda kişiler yemek yerler. Kırkına kadar da her Perşembe günü yemek verilir, gündüzleri de mezarlığa gidilir. Yine ölünün kırkında ve yıldönümünde yemek verilir. Bu yemekler esnasında edilen duaların ve okunan Fatihaların ölen kimseye ulaşacağına inanılır. Yedisine kadar her akşam mezarlığa gidilir. Üçüne kadar hatim indirilir. Bu yemeklerde de her gelen için bir Fatiha verilir, dua okunur ve ölünün ruhuna başışlanır.

Cenaze gömüldüğü gün yatsı namazından sonra adına “*vahşet namazı*” da denilen iki rekât “*hediye (defin gecesi) namazı*” kılınır. Birinci rekatta Fatiha’dan sonra bir defa Ayet’el-Kürsi, ikinci rekatta yine Fatiha’dan sonra Kadir Suresi on kere okunur. İkinci rekatta eller yüz hizasına kaldırılarak dua edilir, buna “*kunut*” adı verilir. “Allah’ım! Muhammed ve Ehl-i Beyt’ine rahmet et ve bu namazın sevabını filan kişiye ulaştır” diyerek namazın sevabı ölene bağışlanır. Bu namaz sayesinde ölen kimsenin mezarının aydınlandığına inanılır ve her namaz bir mum olarak kabul edilir. Ancak bu namaz mutlaka cenaze mezara konulduktan sonra kılınmalıdır. Herhangi bir nedenden dolayı defin gecikirse, cenazenin gömüldüğü ilk geceye kadar ertelenmelidir.

Ölen şahıs küçük bir çocuksa tören teferruatlı yapılmaz, yemek verilmez sadece namazı kılınp defnedilir. Eğer çocuk altı yaşını geçerse, büyük insan cenazesi için gereken vecibeler çocuk için de geçerli olur.

Perşembe günlerinin yanında Pazar günleri de mezar ziyaretine gidilir. Kur’an okunur, Fatiha verilir. Caferilerin inancına göre Cuma günleri ölümlerin ruhları serbest bırakılır. Bu yüzden Perşembe günü akşamı ölünün ruhu eve gelir. Ölen kişi evi aydınlık görsün diye evde ışık yakılır. Koku alsın diye de çeşitli yemekler pişirilir. Bu nedenle kırkına kadar perşembe günleri evde bulunmayan ölü sahipleri grup üyeleri tarafından ayıplanır.

Ölümün kırkıncı gününe kadar hatta şehir dışındaysa senesine kadar ahund eve götürülerek taziyeye gidilir. Bir şehirden bir şehre de başsağlığında bulunulur, ölen için oralarda da Fatiha verilir. Caferilerde mevlit okunması gibi bir uygulama yoktur. Bunun yerine dinleyenleri ağlatan duygulu bir şekilde “*roza (ravza)*” mersiye okunmaktadır. Ağıt evde okunur. Ölen kişinin özelliğini dile getiren ve hiçbir yerde yazılı olmayan acıklı şiirlerden oluşan ağıtlar okunur. Bu işi yapan ağıtçı kadınlar bulunmaktadır.

Ölünün geride kalan şahsi eşyalarını fakirlere dağıtanlar olduğu gibi hatıra olarak saklayanlar da vardır.

Sonuç ve Değerlendirme

Bütün Anadolu’da olduğu gibi Caferiler tarafından da uygulanan ve belirgin bir toplumsal değere sahip olan bazı cenaze törenlerinin benzerleri eski Türklerde de görülmektedir. Mesela, Göktürklerde ölüm halinde yas törenleri yapılır, matem sırasında saç baş dağıtılır, yüz ve kulaklar bıçakla çizilerek kan akıtılırdı. Bundan sonra yemek vermek adet halinde idi. Hunlarda, Göktürklerde, Uygurlarda ve Oğuzlarda ölünün hatırasına

tertiplenen bu törenlere yoğ denirdi.⁸ Ölen kimsenin aş verildi manasında da yoğladı veya yoğladı denirdi.⁹

A. İnan, ölü için yapılan yoğ töreniyle ilgili olarak şu bilgileri vermektedir: “Defin töreniyle ve ölüler kültüyle bağlı en eski ve iptidai törenlerden biri “ölü aşı” denilen törendir. Bugün medeniyetin yüksek derecesine ulaşmış olan kavimlerin hepsinde gördüğümüz bu ölü anma törenleri iptidai devirlerde ölümlere aş verme töreninin tekâmül etmiş şeklinden başka bir şey değildir. Ölü aşısı, Beltirlerde üçüncü gün, yedinci gün ve kırkıncı gün verilir ve törenler düzenlenir”.¹⁰

Yine Göktürklerde defin törenlerinde ölü çadıra konulduktan sonra, onun oğulları, torunları, erkek-kadın başka akrabaları atlar ve koyunlar keserler ve çadırın önüne sererlerdi. Ölünün bulunduğu çadırın etrafında at üzerinde yedi defa dolaşırlar, kapının önünde bıçakla yüzlerini kesip ağlarlardı. Yüzlerinden kan ve yaşın karışık olarak aktığı bu tören yedi defa tekrar edilirdi.¹¹

Uygurlarda da ölümün üçüncü gününden sonra “nezir” adı ile bir yemek verilmektedir. Yine yedinci günü ölüyü yıkayan hoca getirilip ona ölüden geriye kalan elbiseleri verilmektedir. Ölünün kırkıncı gününde de ölen kimsenin yakınları birbirlerine karşılıklı olarak hediyeler vermektedirler.¹²

Görüldüğü gibi hem Caferilerde hem de eski Türklerde ölen kimselerin ruhları için düzenlenen törenlerde üç, yedi, kırk ve yıldönümleri gibi sayılar öne çıkmaktadır. Bu sayıların eski Türklerde de aynı özelliğe sahip oldukları göz önünde bulundurulduğunda Caferilerin bu uygulamalarında eski Türk adet ve geleneklerinin etkisinin olduğu söylenebilir. Aslında bu sayıların sadece Türklerde değil pek çok kültürde önemli bir yeri bulunmaktadır. Söz konusu sayılardan 40. gün arınma dönemi olarak değerlendirilmiştir. Kadınların doğumdan sonra 40 gün dışarı çıkmamaları bu anlamdadır.¹³ Aslında belli sayıların karşıladığı bu tür günlerin söz konusu sayılara

⁸ İbrahim Kafesoğlu, *Eski Türk Dini*, Ankara, 1980, s. 27-28; Murat Uraz, *Türk Mitolojisi*, İstanbul, 1994, s. 228; Günay Tümer-A. Küçük, *Dinler Tarihi*, Ankara, 1993, s. 83; V. V. Barthold, *Orta Asya Türk Tarihi Hakkında Desler*, Yayına Haz. K. Yaşar Koprıman-A. İsmail Aka, Ankara, 1975, s. 159.

⁹ Mehmet Eröz, *Eski Türk Dini (Gök Tanrı İnanıcı ve Alevilik-Bektaşilik)*, İstanbul, 1992, s. 75.

¹⁰ A. İnan, *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, Ankara, 1972, s. 189.

¹¹ A. İnan, a. g. e., s. 177; Fuat Bozkurt, *Türklerin Dini*, İstanbul, 2003, s. 225; Emel Esin, *Türk Kosmolojisi (İlk Devir Üzerine Araştırmalar)*, İstanbul, 1979, s. 84.

¹² Harun Güngör, *Türk Bodun Bilimi Araştırmaları*, Kayseri, 1998, s. 361.

¹³ Annemarie Schimmel, *Sayıların Gizemi*, Çev. Mustafa Küpüşoğlu, İstanbul, 2000, s. 268.

kazandırılmış olan dinsel, büyüsel ve geleneksel niteliklerden dolayı önemsendikleri, giderek birtakım adetlerin bünyelerine ana öge olarak yerleştikleri¹⁴ söylenebilir. Hayatın çeşitli dönemlerinin çevresinde kümelenen inanç ve adetlerinin çoğunun biçimsel ve fonksiyonel özelliğini oluşturan sayılar arasında yedi sayısı birçok toplumun yaşantılarında önemli bir yer işgal etmiştir.¹⁵ Kabenin tavafinın yedi olması, Safa ve Merve arasındaki mesafenin eski ölçülere göre yedi olması, bunların yanında en kutsal gecelerden birisi olan Kadir Gecesinde Ramazan ayının son yedi günü içerisinde olduğunun kabul edilmesi bu sayı ile ilgili önemli konulardandır.¹⁶

Burada sözü edilen törenlerin pek çoğu hem grup içi hem de grup dışı bütünleşme açısından oldukça önemli birer unsur olma özelliğine sahiptir. Caferilerin cenaze merasimlerine ve sonraki törenlere sadece Caferiler gelmemekte, civarda yaşayan farklı mezhep ve içtihatlardan insanlar da katılmaktadır. Aynı şekilde Caferi olmayan cenazelere de Caferiler katılmakta bir sakınca görmemektedirler. Bu da bir arada yaşayan ancak dini farklı anlama ve algılamalara sahip olan insanların bütünleşmesi açısından önem arz etmektedir. Öte yandan cenaze yakınlarının her türlü sıkıntılarının paylaşılması, birlikte yenilen yemekler ve bu yemeklerin masraflarının grup üyeleri tarafından paylaşılması grup içi bütünleşme açısından ayrı bir öneme sahiptir.

Sonuç olarak Caferilerin ölü için yerine getirdikleri merasimlerin ve bunların yapıldığı günlerin eski Türklerin uygulamalarıyla da paralellik arz ettiği söylenebilir. Anadolu adetleri hakkında yapılan çalışmalar göstermektedir ki; üzerinde pek çok kültür ve medeniyeti barındırmış olan bu coğrafyada cenaze merasimlerinden sonra yemek verilmesi âdeti uygulanmaktadır.¹⁷ Türkler asırlar boyunca farklı dinleri benimsemelerine rağmen eski Türk dini gelenekleri bütün Türklerin manevi hayatlarına derin izler bırakmıştır.¹⁸ Keçiören'de yaşayan Caferiler üzerinde de bu etki kendini göstermektedir. Keçiören Caferilerinin ölüm adet ve uygulamalarında sahip oldukları farklı dini anlama biçimi etkili bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak dinin yanında söz konusu adet ve uygulamalarda din kadar kültürel unsurların da etkili olduğu görülmektedir. Eski Türklerle ait inanç ve uygulamalar toplumun vicdanında yerini korumuştur. Bu durum

¹⁴ Sedat Veyis Örneç, *Anadolu Folklorunda Ölüm*, Ankara, 1971, s. 78.

¹⁵ Sadettin Kocatürk, "Fütülvvet-Namelerde ve İslamda Yedi Sayısı ile İlgili bazı Konular", *Türk Halk Edebiyatı ve Folklorunda Yeni Görüşler I-II*, Haz. Fevzi Halıcı, C. I, Ankara, 1985, s. 188.

¹⁶ S. Kocatürk, a. g. e., s. 198.

¹⁷ Tahsin Özgüç, *Ön Tarihte Anadolu'da Ölü Gömme Adetleri*, Ankara, 1948, s. 93; Nezihe Araz-Umay Günay, *21. Yüzyılın Eşiğinde Örf ve Adetlerimiz*, İstanbul, 1994, s. 114.

¹⁸ Abdülkadir İnan, *Eski Türk Dini Tarihi*, İstanbul, 1976, s. 61.

bazen orijinal halde bazen de İslami bir şekil altında kendini göstermiştir. Türkler Müslüman olduktan sonra bile eski inanç ve kültürlerini tamamen unutmamışlardır. Bu durum özellikle ölüm adetleri gibi geçiş dönemlerinde kendini iyice hissettirmektedir.

KAYNAKÇA

- ALBAYRAK, Ali, “Caferilerde Dini ve Sosyal Hayat (Ankara Keçiören örneği)”, (Basılmamış Doktora Tezi), Ankara, 2006.
- ARAZ, Nezihe-Umay Günay, *21. Yüzyılın Eşiğinde Orf ve Adetlerimiz*, İstanbul, 1994.
- BARTHOLD, V. V., *Orta Asya Türk Tarihi Hakkında Desler*, Yayına Haz. K. Yaşar Koprıman-A. İsmail Aka, Ankara, 1975.
- BOZKURT, Fuat, *Türklerin Dini*, İstanbul, 2003.
- ÇAĞATAY, Neşet, *İslam Tarihi*, Ankara, 1993.
- DEVELİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ya. Haz. A. Sami Güneçal, Ankara, 2001.
- ERÖZ, Mehmet, *Eski Türk Dini (Gök Tanrı İnancı ve Alevilik-Bektaşilik)*, İstanbul, 1992.
- ESİN, Emel, *Türk Kosmolojisi (İlk Devir Üzerine Araştırmalar)*, İstanbul, 1979.
- FIĞLALI, E. Ruhi, *Çağımızda İtikadi İslam Mezhepleri*, İstanbul, 1990.
- GÜNAY, Ünver, *Erzurum ve Çevre Köylerinde Dini Hayat*, İstanbul, 1999.
- GÜNGÖR, Harun, *Türk Bodun Bilimi Araştırmaları*, Kayseri, 1998.
- İNAN, Abdülkadir, *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, Ankara, 1972
Eski Türk Dini Tarihi, İstanbul, 1976.
- KAFESOĞLU, İbrahim, *Eski Türk Dini*, Ankara, 1980.
- KARAMAN, Hayreddin, “Caferiyye”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. VII, İstanbul, 1993.
- KESKİN, Y. Mustafa, “Sarısaltık Ocağına Bağlı Alevilerde Ölüm İle İlgili İnanç ve Ritüeller”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 15, Kayseri, 2003.
- KOCATÜRK, Sadettin, “Fütüvvet-Namelerde ve İslamda Yedi Sayısı ile İlgili bazı Konular”, *Türk Halk Edebiyatı ve Folklorunda Yeni Görüşler I-II*, Haz. Fevzi Halıcı, C. I, Ankara, 1985.
- ÖRNEK, Sedat Veyis, *Anadolu Folklorunda Ölüm*, Ankara, 1971.
- ÖZGÜÇ, Tahsin, *Ön Tarihte Anadoluda Ölü Gömme Adetleri*, Ankara, 1948.
- SCHİMMEL, Annemarie, *Sayıların Gizemi*, Çev. Mustafa Küptüşoğlu, İstanbul, 2000.
- TÜMER, Günay-A. Küçük, *Dinler Tarihi*, Ankara, 1993.
- URAZ, Murat, *Türk Mitolojisi*, İstanbul, 1994.